

25 березня 2020 року

Права людини у період пандемії COVID-19. Керівна записка

«COVID-19 – це тест для наших суспільств, і ми всі навчаємося та адаптуємося, реагуючи на вірус. Людська гідність і права людини повинні бути в центрі цих зусиль, а не другорядним питанням, про яке згадують запізно».

Мішель Бачелет
Верховний комісар ООН із прав людини

У цій записці Моніторингова місія ООН із прав людини в Україні висвітлює ключові принципи, яких необхідно дотримуватися під час розробки і здійснення заходів реагування на пандемію COVID-19. Будь-які заходи реагування на пандемію COVID-19 повинні бути пропорційними, необхідними та недискримінаційними.

Загальні міркування і захист уразливих груп

- Карантин, який обмежує право на свободу пересування, за нинішніх обставин може бути виправданий. Згідно з міжнародним правом, заходи, які обмежують свободу пересування та інші права, повинні бути суворо необхідними, пропорційними, обмеженими у часі, здійснюватися для законних цілей (наприклад, для охорони здоров'я населення) і застосовуватися без дискримінації.
- Карантин повинен вводитися з дотриманням безпеки і з належною повагою, за можливості – на добровільних засадах. Права осіб, які перебувають на карантині, повинні поважатися і захищатися, зокрема право на гуманне поводження, право на здоров'я, право на інформацію, право на доступ до питної води, свобода релігії чи переконань, а також свобода вираження поглядів. Зокрема, особи, які перебувають на карантині, повинні мати доступ до інформації та можливість спілкуватися з зовнішнім світом, наскільки це практично можливо; ті, хто страждає від супутніх захворювань (ВІЛ/СНІД, діабет, психічні захворювання тощо) або мають інші конкретні потреби, як, наприклад, особи, які проходять опіоїдну замісну терапію або отримують послуги зі зменшення шкоди, повинні й надалі отримувати належне лікування.
- Серед найбільш уразливих під час пандемії COVID-19 – люди з низьким рівнем доходів, ізольоване сільське населення, особи з супутніми захворюваннями, особи з інвалідністю, особи без визначеного місця проживання, літні люди, які живуть самі або в соціальних закладах, мігранти з обмеженим доступом до послуг охорони здоров'я, шукачі притулку, діти, споживачі наркотиків та інші.¹ Вірус і/або заходи держави щодо реагування на нього можуть також несумірно сильно впливати на

¹ UN News: COVID-19: countries, businesses must safeguard human rights as virus spreads: Bachelet, 6 March 2020. [Новини ООН. COVID-19: країни та підприємства повинні захищати права людини в процесі поширення вірусу – Бачелет, 6 березня 2020 р.]

жінок та дівчат. Це означає, що необхідно докладати додаткових зусиль для захисту здоров'я, благополуччя і прав людини вразливих груп населення.

- Невихід на роботу з метою «самоізоляції» може призвести до втрати заробітної плати або роботи, що може потягти за собою далекосяжні наслідки для засобів до існування і для життя людей. Слід пам'ятати про можливі непередбачувані наслідки заходів, спрямованих на зменшення поширення інфекції, й бути готовими відреагувати на них. Бізнес також повинен відігравати певну роль, зокрема гнучко реагувати на несприятливий вплив пандемії на своїх працівників.² Економічні та соціальні наслідки карантину та заходів «соціального дистанціювання» можуть по-різному зачіпати жінок та чоловіків. Розробляючи заходи реагування, необхідно аналізувати та враховувати різний вплив цих заходів на жінок та чоловіків. Особливу увагу слід приділяти жінкам та іншим особам, які можуть стати жертвами домашнього насильства або зазнати ризику такого насильства, оскільки карантин і аналогічні заходи можуть посилити їхню вразливість.
- Необхідно враховувати медичні потреби осіб без визначеного місця проживання, беручи до уваги, що їм може бути неможливо самоізолюватися. Будь-які дії, спрямовані на задоволення їхніх потреб, не повинні мати карального характеру й повинні відповідати принципам захисту їхнього права на здоров'я.
- Особливу увагу слід приділяти потребам літніх людей, особливо тих, хто живе сам або має проблеми зі здоров'ям, наприклад, зниження когнітивних функцій/деменцію або інші психічні захворювання. Літнім людям слід надавати точну і доступну інформацію про спалах COVID-19³ і, за потреби, інструкції щодо того, як користуватися захисними засобами (масками, дезінфікуючими засобами), як замовляти продукти в Інтернеті тощо.
- Слід продовжувати надавати послуги зі зменшення шкоди, щоб забезпечити отримання їхніми клієнтами життєво важливої допомоги. Незважаючи на закриття кордонів та інші аналогічні обмеження, слід забезпечити постачання у достатніх обсягах опіоїдних замінників (наприклад, метадону).
- Що стосується дітей, слід забезпечити наявність піклувальників, які здійснюватимуть догляд у випадку, якщо одного з батьків або іншого основного піклувальника госпіталізовано; доступність усебічної психосоціальної підтримки госпіталізованих дітей для протидії будь-яким негативним психологічним наслідкам; розробку планів дій у надзвичайних ситуаціях для дітей, які стикаються з тривалими періодами відсутності формальної освіти; у доречних випадках, виходячи з віку та наявності відповідних технологій, – продовження занять на дистанційній основі за допомогою інформаційно-технологічних рішень, щоб діти могли продовжувати навчатися й користуватися можливостями системи освіти.

Особи, позбавлені волі

- Слід уживати запобіжних заходів, щоб забезпечити захист осіб, позбавлених волі, від вірусу у випадку його поширення в місцях тримання під вартою та позбавлення

² OHCHR News Release: Coronavirus: Human rights need to be front and centre in response, says Bachelet, 6 March 2020. [Прес-реліз УВКПЛ. Коронавірус: права людини повинні бути в центрі заходів реагування, заявила Бачелет, 6 березня 2020 р.]

³ Briefing note on addressing mental health and psychosocial aspects of COVID-19 Outbreak-Version 1.0, IASC, February 2020. [Інформаційна довідка з урахування наслідків спалаху COVID-19 для психічного здоров'я і психосоціального благополуччя, версія 1.0, МПК, лютий 2020 р.]

волі. У зв'язку з цим слід зауважити, що переповненість місць позбавлення волі становить додатковий фактор ризику поширення захворювання.⁴

- Затриманим особам слід забезпечити належний медичний огляд у якомога коротші строки після поміщення у пенітенціарний заклад. Затримані повинні користуватися тими самими стандартами медичної допомоги, що існують у суспільстві.⁵ У разі спалаху вірусу у місці тримання під вартою слід ужити запобіжних заходів для забезпечення дотримання прав персоналу і затриманих, а також доступу усіх ув'язнених до медичної допомоги та поведження без будь-якої дискримінації. Це означає, зокрема, що у разі підозри або підтвердження випадків COVID-19 особи, утримувані під вартою, повинні мати можливість отримати невідкладну спеціалізовану медичну допомогу без необґрунтованих затримок чи ускладнень. Для літніх або хворих осіб, які перебувають під вартою, повинні бути запроваджені програми умовно-дострокового звільнення, враховуючи особливі ризики, на які вони наражаються.⁶ У цілому альтернативи триманню від вартою слід розглядати як спосіб зменшення ризиків для здоров'я, пов'язаних з епідемією COVID-19.
- Хоча обмеження особистих відвідувань осіб, які перебувають під вартою, або контактів із ними можуть бути законними для запобігання спалахів COVID-19 у місцях тримання під вартою, такі заходи повинні включати всеосяжну і прозору політику прийняття рішень. У випадку обмежень вони повинні бути пропорційними цілі запобігання спалаху (або реагування на нього).
- Візити слід замінити розширеними засобами й можливостями спілкування з зовнішнім світом, наприклад, телефоном, електронною поштою або відеозв'язком. Під час ухвалення рішень про обмеження чи заборону візитів необхідно пам'ятати, що контакти мають важливе значення для психічного благополуччя осіб, утримуваних під вартою, і можуть зменшити рівень насильства. Крім того, обмеження візитів законних представників може спричинити посилення занепокоєності та вплив на право на справедливий судовий розгляд.⁷
- Особливу увагу слід приділяти медичним потребам і наданню медичної допомоги особам, які перебувають у центрах утримання мігрантів, ураховуючи при цьому, що таке утримання слід застосовувати як крайній захід і що воно може підвищити ризик поширення інфекції у закритому закладі.

Протидія дискримінації

- Особливу увагу слід приділяти моніторингу, аналізу і протидії випадкам дискримінації, пов'язаної з пандемією COVID-19, зокрема щодо осіб, що страждають цим захворюванням, осіб, які видужали, їхніх сімей, лікарів, які

⁴ COVID-19 – Focus on detention and people whose mobility have been restricted, ОНЧР, March 2020. [COVID-19: акцентувати увагу на людях у місцях несвободи та особах з обмеженою мобільністю, УВКІПЛ, березень 2020 р.]

⁵ Мінімальні стандарти правила Організації Об'єднаних Націй щодо поведження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі), 2015 р., правило 24.

⁶ PRI Briefing note: Coronavirus: Healthcare and human rights of people in prison, 16 March 2020. [PRI, Інформаційна довідка. Коронавірус: охорона здоров'я і права людини ув'язнених, 16 березня 2020 р.]

⁷ Там само.

працюють із пацієнтами з COVID-19, а також представників окремих расових, етнічних або національних груп.⁸

Право на недоторканність приватного життя і свобода інформації

- Спалах COVID-19 і реагування на нього супроводжуються масовою «інфодемією», що ускладнює людям пошук джерел, які заслуговують на довіру, та настанов, яких вони потребують.⁹ Отже, вкрай важливо надавати, за підтримки ВООЗ та інших агентств ООН, прозору і достовірну, основану на фактах інформацію (як у режимі онлайн, так і в офлайн), та постійно оновлювати її.
- У процесі збирання даних та інформації, зокрема персональних даних, із метою зменшення поширення інфекції слід уживати заходів, які забезпечать необхідність і пропорційність цих даних для цілей захисту здоров'я населення. Ці заходи повинні також захищати анонімність і конфіденційність персональних даних, включно з конфіденційною інформацією про здоров'я людей.

---

⁸ Guidance note on OHCHR's contribution to the fight against COVID-19, March 2020. [Керівна записка щодо внеску УВКПЛ у боротьбу з COVID-19, березень 2020 р.]

⁹ OHCHR Operational guidance on the response to the COVID-19 epidemic globally, March 2020. [УВКПЛ, Оперативні настанови щодо глобальної відповіді на епідемію COVID-19, березень 2020 р.]